

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Збірник наукових праць

*Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету*

Випуск 16

Рівне-2009

„Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії”: Збірник наукових праць: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 16. – Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2009. – 313 с.

Збірка вміщує результати наукових пошуків з актуальних проблем української та світової історії, виголошені на I Міжнародній науково-практичній конференції молодих дослідників, аспірантів, магістрантів 9-10 грудня 2009 року (Рівне, РДГУ, історико-соціологічний факультет).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Постоловський Руслан Михайлович, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук, ректор Рівненського державного гуманітарного університету

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила Олександрівна, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Науковий редактор:

Троян Сергій Станіславович, доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Члени редколегії:

Жилюк Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор (м. Острог);

Киридон Алла Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Київ);

Степанков Валерій Степанович, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський);

Стоколос Надія Георгіївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне);

Фісанов Володимир Петрович, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці);

Чухліб Тарас Васильович, доктор історичних наук (м. Київ);

Швецова-Водка Галина Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне);

Шеретюк Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне)

Згідно постанови президії ВАК України часопис „Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії” визнано фаховим виданням у галузі історичних наук

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 4 від 27 листопада 2009 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію: серія КВ № 15857-4329Р від 12.10.2009 р.

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не співпадати з позицією редколегії. Рукописи не повертаються.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12.
Рівненський державний гуманітарний університет

5. Грекул Л. Патріотичний дух Зборова полонив серця молодих Рівненських просвітян / Л. Грекул // Волинь. – Рівне, 2009. – № 31 (937).
6. Молодіжні громадські організації. Рівненська обласна молодіжна організація “Рівненська округа – Пласту Національної Скаутської Організації України” // http://www.molody.ukrwest.net/molorg/mol_grom_org.php.

УДК 94:070 (477)“1941/1944”

Віталіна Писцьо, аспірант Рівненського державного гуманітарного університету (науковий керівник к.і.н., доц. Р.П. Давидюк)

“ГОЛОС САРНЕНЩИНИ” – ЛЕГАЛЬНИЙ ПРЕСОВИЙ ОРГАН ПЕРІОДУ ОКУПАЦІЇ

Тимчасова німецька окупація – одна із найскладніших та найтрагічніших сторінок нашої історії. Це часи змін адміністративно-територіального, політичного, соціально-економічного та культурно-освітнього укладу життя українського народу. Однак, попри усі труднощі та негаразди, спричинені владою Рейху, в усіх сферах людської діяльності все ж вирувало життя. Для того щоб повернути на свій бік населення України, окупаційна влада намагалася проводити активну пропагандистську та культурно-освітню роботу. Вплив на свідомість людей здійснювався, зокрема, через засоби масової інформації (на той час в окупованій Україні виходили близько 150 газет і журналів, працювало 15 радіостанцій), що були під суворим наглядом фашистської цензури.

У добу німецької окупації на теренах Рівненщини виходило кілька легальних періодичних видань. Одним із найбільш значимих був часопис “Волинь”, який видавався у Рівному з вересня 1941 року до січня 1944 року. Крім того друкувалися “Костопільські вісті” (Костопіль), “Український хлібороб” (спочатку у Рівному, а з листопада 1942 року у Києві), жіночий двотижневик “Українка” (Костопіль), часопис для дітей “Орленя” (Рівне), “Українська дитина” (Костопіль) та “Школяр” (Дубно). До числа легальної періодики Рівненщини належить і газета “Голос Сарненщини”, що вважалася пресовим органом Сарненської округи.

Цікавим є той факт, що з початку існування вказаних видань, коли німецька цензура ще тільки починала працювати і надто не вникала у зміст публікацій, на сторінках легальної преси траплялися матеріали пропагандистсько-націоналістичного змісту. Це зокрема було пов’язано із певним впливом (хоча і не афішованим) на легальний видавничий сектор Організації українських націоналістів, оскільки у перші дні війни керівники ОУН розглядали Гітлера як партнера у боротьбі з більшовизмом та розраховували на лояльність нацистів щодо відновлення Української Держави, а відповідно планували надати легальних форм і видавничій діяльності [22, 18–19].

Підтвердженням думки, що “Голос Сарненщини” на початку свого існування містив елементи націоналістичного спрямування, є інвентарний опис українських буржуазно-націоналістичних газет, що видавався у рейхскомісаріаті “Україна” та містив у своєму переліку 42 позиції, серед яких знаходимо і “Голос Сарненщини” [27, арк. 43]. Однак, вказане твердження є до певної міри сумнівним, адже інше джерело відносить дане видання до групи антирадянських, що видавалися німецько-фашистськими загарбниками на окупованих територіях [12, 265]. Думаємо, що є більш вірогідною, оскільки в умовах німецького окупаційного часу націоналістичне видання не могло бути легальним, та ще й виходити періодично.

Газета “Голос Сарненщини” виходила у Сарнах з вересня 1941 року до кінця 1943 року. Видавництвом у різний час керували В. Гаврильчик, М. Бережнюк, М. Загоровський. Відповідальним редактором був М. Бережнюк. Редакція видання працювала за адресою: Рівненська область, м. Сарни, вулиця Купецька 14. Обсяг газети складав здебільшого чотири сторінки (хоча траплялися номери і по шість аркушів) форматом 40,5 на 30 сантиметрів. Вартість числа складала 1 карбованець. Щодо тиражу газети, то за деякими даними він складав 10 000 примірників [12, 265].

Частина площі газети виділялася на повідомлення німецького Верховного командування, це була рубрика під назвою “З Головної Квартири Фірера”, крім того, постійно аналізувалася ситуація на фронтах, хоча зміст публікацій даної тематики, в основному, зводився до перемог армій Рейху і переконання читачів у тому, що прихід нової влади є необхідним і водночас неминучим. Для прикладу у номері від 2 травня 1943 року у тижневому огляді найважливіших воєнних подій на першій сторінці вміщено статтю “37 641 советських літаків збито” [24, 1].

У наступних номерах теж містилася інформація про те, що один з тижнів травня 1943 року відзначився великими втратами “советів” у літаках, а на противагу цьому вказувалося, що “німецька авіація і підводна техніка вже в котре доводить свою непереможність” [19, 1], мова також йшла про “інші успішні німецькі дії” на Сході [26, 1]. Публікаціями військової тематики такого змісту планувалося вплинути на свідомість українського населення і підірвати впевненість у перемозі Радянського Союзу.

Водночас видання висвітлювало та аналізувало міжнародну ситуацію, у цьому напрямі працювали рубрики “Короткі повідомлення”, “Вісті зі світу”, “З усього світу”, а також публікувалися матеріали, що описували економічні труднощі країн антигітлерівської коаліції і наголос робився на неможливості політичних домовленостей між ними. Будь-який політичний крок Союзу Радянських Соціалістичних Республік, Англії та Сполучених Штатів Америки піддавався нищівній критиці, а відносини між Німеччиною, Італією, Японією подавалися виключно у світлі позитиву [14, 233–234].

На сторінках газети розкривалися різні напрями радянської злочинної політики, тобто яскраво вираженою була антирадянська пропаганда, публікувалися статті про сталінські репресії, злочини НКВС, цього аспекту торкалися такі статті, як “25 років кривавого терору” [5], “Большевизм – логічний наслідок московського нігілізму” [2] тощо.

У той же час доволі часто траплялися матеріали, у яких було представлено перспективи Німеччини, зокрема у статті “Німеччина кличе Вас!” йшла мова про те, що “Великонімеччина взяла на себе провід нової Європи, вона користується довірою інших народів, які приєднуються до неї заради спільної мети – перемоги над все розкладаючим більшовизмом” [17, 2–3]. Такого роду публікації носили відверто виражений агітаційно-пропагандистський зміст, що мав завданням заохотити українців до виїзду у Німеччину.

Не оминалася і досить актуальна на той час тема єврейського населення, а саме його дискредитація, про це свідчать такі публікації: “Жидівська наука, як засіб поневолення світу” [11], “Європа пізнає жидівство” [9], “Жиди мусять покинути Софію” [10] та інші. Метою статей подібної тематики було переконання в тому, що “євреї прагнуть до світового панування”, тому щоб не допустити цього – їх необхідно “активно відсторонювати і знищувати”. Для цього на території України німці створювали численні табори і гетто. На сарненській міській площі теж було влаштовано гетто для єврейського населення, куди 25–28 серпня 1941 року зігнали 13 000 чоловік – жінок, дітей, людей похилого віку. Протягом трьох днів люди у таборі залишалися без їжі і води, потім їх групами по 150–200 чоловік виводили до лісу і там розстрілювали. За деякими підрахунками у такий спосіб було знищено близько 2,4 млн. євреїв [13, 550]. У відповідь на це єврейське населення чинило певний опір, так, восени 1942 року збройні виступи проти окупантів відбулися у гетто Луцька, Тульчина, Мізоча. Траплялися і випадки, що окремі українці під загрозою смерті рятували євреїв від загибелі, однак подібні ситуації траплялися не так часто.

Економічне, культурне життя України висвітлювалося у рубриці “З українського життя”, а також у багатьох тематичних публікаціях, зокрема, “Обов’язок праці в Україні” (основний зміст публікації зводився до того, що українська молодь 1922–1925 років народження зобов’язується до обов’язкової двохрічної праці на користь суспільства, це пов’язано з тим, що така практика уже введена у деяких країнах світу, і у Німеччині зокрема) [20], “Таблиця максимальних цін, установлених Райхскомісаром для України” [23], “Адміністраційні оплати” [1] тощо. Матеріали такого спрямування характеризували економічний аспект німецького поневолення шляхом різнопланової нещадної експлуатації України через систему усіяких поборів. Хоча про те, що за роки німецько-фашистського окупаційного режиму відбувалося відверте пограбування місцевого населення і водночас збагачення Третього рейху мова звичайно не йшла.

Одним із елементів соціально-економічного напрямку роботи преси були заклики спрямовані на підтримку вербування робочої сили до Німеччини. На сторінках газети задля вербування української молоді до виїзду на роботу за кордон пропагувався зразковий німецький спосіб життя, публікувалися статті про приємне та продуктивне дозвілля українських робітників у Німеччині [7, 4], про те, що “німецький меч у поєднанні з працею українців змусять більшовизм відступити і посприять його загибелі” [18, 3].

6 червня 1943 року дублювалося спростування промови Молотова про набір до праці із травневого номеру часопису “Волинь”. Тут зазначалося, що у ноті Молотова “нахабно стверджується те, що людей на працю до Німеччини вивозять силоміць, а тих, хто цього прагне уникнути катують або навіть розстрілюють, до того ж українці і білоруси затrudнені в Німеччині до найважчих і найнебезпечніших робіт”. У статті категорично заперечувалася подана інформація, вказувалося на те, що це є “звичайним безглуздом, нісенітницею і просто брехнею з його вуст”. Зрозуміло, що все це подавалося лише для того, щоб заплутати людей, і тим самим забезпечити плановий вивіз місцевого населення до Німеччини. Про проблеми, труднощі, повне вірвання українців на чужині, звичайно, нічого не значилося [3, 2]. У тому ж номері публікувалася інформація про те, що виїзд на роботу до Німеччини – це, умовно кажучи, “путівка у нове життя” [28, 4].

У статті “Українці працюють для перемоги” зазначалося, що “українські робітники в Рейху рівні у правах з німцями, вони мають не лише безкоштовний проїзд туди і назад, але й добротні помешкання, хорошу їжу” і тому подібне. До того ж наголошувалося на тому, що “український робітник не засилається туди, а лише вербується до добровільної праці як фаховий робітник, натомість їх сім’ям, що залишилися в Україні надається щомісячно матеріальна допомога у розмірі 130 крб.” [25, 3], тобто знову

підкреслювалося на “турботливому” ставленні Німеччини до українських робітників та їх родин і у такий спосіб експлуататорська праця прикривалася матеріалами, про “переваги” перебування українських робітників у Німеччині.

Стаття під назвою “Вияснення про працю в Райху” розповідала про те, що “коли хтось немає відповідної праці вдома, хай їде до Великонімеччини, яка на фронті проливає кров за будучність Європи. Фронт праці і фронт боротьби доповнюються у сьогоднішньому веденні війни та творять нерозривну цілісність. Відмовлятися від праці значить поповнити злочин проти власного народу, а рівночасно несвідомо помагати ворогові” [4, 3]. Таке формулювання цілком виправдовувало злочини німців проти українського населення, яке не бажало їхати на роботу до Німеччини.

Періодично публікувалися листи оstarбайтерів, однак, їх скрупульозно перевіряла цензура, мова тут йшла про те, що українським робітникам за кордоном живеться і працюється добре, вони усвідомлюють “необхідність своєї допомоги у великій боротьбі” [15, 3], у свою чергу подавалися матеріали з позитивними враженнями тих людей, які подорожували по Німеччині [16, 3].

Деякі статті газетного видання тематично були присвячені ювілейним датам німецьких високопосадовців [6, 1]. Регіональні новини публікувалися у рубриках “З місцевого життя”, “Хроніка Сарненської округи”, а також у різноманітних відозвах, оголошеннях та повідомленнях. На сторінках видання розповідалося про життя та творчість діячів української культури, зокрема, друкувалася публіцистика Уласа Самчука [8, 21].

З 1943 року в “Голосі Сарненщини” започатковано нову рубрику – “З преси”, під якою друкувалися перекладені українською мовою матеріали з німецьких часописів. Поряд з’являються цікаві матеріали під назвами – “Господарський куток” та “Практично-санітарні поради”. Автори-дописувачі вказаної газети – як правило, були анонімними, але серед підписів траплялися такі прізвища: Юрій Гріненко, Антін Давен, М. Підгірянкa, В. Пількевич та деякі інші.

На початку 1944 року німецька окупація в регіоні завершувалася. 11 січня воїни 143-ї і 397-ї стрілецьких дивізій штурмом оволоділи Сарнами. Відступаючи, окупанти знищили залізничний вузол, пограбували і зруйнували усі школи та культурно-освітні заклади, багато житлових будинків. Всього за період окупації фашисти розстріляли 13 711 мирних жителів міста Сарни і сіл району, 1 500 юнаків та дівчат було відправлено на роботу до Німеччини [13, 552]. В цих надзвичайно складних умовах припинила свою роботу і редакція газети “Голос Сарненщини”.

Отже, “Голос Сарненщини” – було типовим періодичним виданням прони́мецького спрямування, основним лейтмотивом змісту якого була ідея “визвольної місії Німеччини”, пропаганда європейського способу життя, агітація українського населення на виїзд до Німеччини. Хоча спочатку існування газети на її сторінках іноді з’являлися матеріали націоналістичного характеру, однак це було швидше винятком, як правилом. Однак, з огляду на тогочасні реалії, видання саме у такому форматі мало шанс на існування, тому однозначно або схвалювати, або засуджувати контекст публікацій, як і сам редакторський колектив, з відстані у більш як півстоліття ми не можемо.

Джерела та література

1. Адміністраційні оплати // Голос Сарненщини. – 1942. – Ч. 49.
2. Большевизм – логічний наслідок московського нігілізму // Голос Сарненщини. – 1942. – Ч. 46.
3. Брехня Молотова про набір до праці // Голос Сарненщини. – 1943. – Ч. 18.
4. Вияснення про працю в Райху // Голос Сарненщини. – 1942. – Ч. 19.
5. 25 років кривавого терору // Голос Сарненщини. – 1942. – Ч. 43.
6. День уродин рейхскомісара Коха // Голос Сарненщини. – 1942. – Ч. 24.
7. Дозвілля українських робітниць у Німеччині // Голос Сарненщини. – 1943. – Ч. 13.
8. Документ доби: публіцистика Уласа Самчука 1941–1943 років / упоряд. А. Жив’юк. – Рівне: ВАТ “Рівненська друкарня”, 2008. – 456 с.
9. Європа пізнає жидівство // Голос Сарненщини. – 1942. – Ч. 34.
10. Жиди мусять покинути Софію // Голос Сарненщини. – 1943. – Ч. 18.
11. Жидівська наука, як засіб поневолення світу // Голос Сарненщини. – 1942. – Ч. 30.
12. Ивлев И. Оружием контрпропаганды: Советская пропаганда среди населения оккупированной территории СССР. 1941–1944 гг. / И. Ивлев, А. Юденков. – М.: Мысль, 1988. – 277 с.
13. Історія міст і сіл Української РСР: У 26 т. / Інститут історії АН УРСР; гол. редкол.: П. Т. Тронько (гол.ред) та ін. – Ровенська область. [редкол.: А. В. Мяловицький (гол. ред.) та ін.] – К.: Гол. ред. УРЕ АН УРСР, 1973. – 655 с.
14. Курилишин К. Українська легальна преса періоду німецької окупації (1939–1944 рр.): Історико-бібліографічне дослідження / НАН України. ЛНБ ім.В. Стефаника. Відділ україніки. Відділення “НДЦ періодики”; Наук. ред.-консульт. М. М. Романюк; Відп. ред. Л. В. Снічарчук: У 2 т. – Львів, 2007. – Т. 1: А–М. – 640 с.
15. Листи українських робітників з Німеччини // Голос Сарненщини. – 1942. – Ч. 24.

16. Моя подорож до Німеччини // Голос Сарненщини. – 1943. – Ч. 38.
17. Німеччина кличе Вас! // Голос Сарненщини. – 1943. – Ч. 13.
18. Німецький меч і наша праця – смерть большевизму // Голос Сарненщини. – 1943. – Ч. 17.
19. Німецькі підводні човни це постійна найбільша болячка Англії // Голос Сарненщини. – 1943. – Ч. 15.
20. Обов'язок праці в Україні // Голос Сарненщини. – 1942. – Ч. 46.
21. Павлюк І. Українська легальна преса Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя. 1917–1939, 1941–1944 рр. / Національна академія наук України; Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника і наук-дослід. центр періодики. – Львів: Каменяр, 2001. – (Періодичні видання регіонів України). – 285 с.
22. Стасюк О. Видавничо-пропагандивна діяльність ОУН (1941–1953 рр.). / О. Стасюк. – Львів: Центр досліджень визвольного руху, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2006. – 384 с.
23. Таблиця максимальних цін, установлених Райхскомісаром для України // Голос Сарненщини. – 1942. – Ч. 27.
24. 37 641 советських літаків збито // Голос Сарненщини. – 1943. – Ч. 13.
25. Українці працюють для перемоги // Голос Сарненщини. – 1942. – Ч. 19.
26. Успішні німецькі дії на Сході // Голос Сарненщини. – 1943. – Ч. 17.
27. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 3206: Рейхскомісаріат України. – Оп. 2. – Спр. 88. – Арк. 69.
28. Шлях молоді // Голос Сарненщини. – 1943. – Ч. 18.

УДК 94:069(477.81)

Сергій Прокопчук, здобувач Рівненського державного гуманітарного університету (науковий керівник к.і.н., проф. В.Д. Гайбонюк)

ПОЧАТОК БУДІВНИЦТВА “КОЗАЦЬКИХ МОГИЛ”

Берестецька битва 1651 року впродовж віків залишалась жити в пам'яті українського народу. Пам'ять і всенародна любов до українського козацтва, що полягло у тій історичній битві, переплітались довгий час з прагненням українців-волинян пошанувати полеглих козацьких лицарів.

Відвідини поля Берестецької битви впродовж XIX століття видатними українськими письменниками, поетами, істориками свідчать про те, що в Україні не була забута героїчна і трагічна сторінка з її історії Берестецька битва 1651 року. Тому ні про яке забуття нашим народом своїх полеглих героїв під Берестечком не може й бути мови. При цьому, звичайно ж, приходиться констатувати відсутність масових пошанувань героїв Берестечка. Такий стан речей був зумовлений передусім тим, що українська національна ідея, дух волі до незалежності і свободи, спроби відродження національної свідомості нещадно нищилися російським самодержавством. За таких умов говорити про публічні зібрання, маніфестації, процесії, панахиди на честь героїв-козаків було просто неможливо.

Особливо активізується антиукраїнська діяльність російського самодержавства у другій половині XIX – на початку XX століття. В цей час російські шовіністичні кола, отримавши благословення на найвищому державному рівні, розпочинають цілеспрямований та добре підготовлений удар з метою остаточного знищення усього українського. Після теоретичного заперечення української культури та історії, розпочалися практичні антиукраїнські заходи.

Здавалося, що вже ніщо не завадить втілити в життя плани російського самодержавства. Однак у двері Російської імперії стукало XX століття, яке несло гасло “Воля і незалежність”. Народжувався національно-визвольний рух поневолених народів Європи, серед них і українського народу, закутого в ланцюги московського рабства. Для того, щоб врятувати ситуацію московські реакціонери починають створювати організації, які мали б спрямувати бурхливі потоки національного пробудження в русло “єдиної і неделимої”. Однією з таких організацій був “Союз русского народа” – масова чорносотенна організація, утворена восени 1905 року в Петербурзі з метою протистояння будь-яким прогресивним перетворенням у Російській імперії.

Провідниками цієї політики на Волині стають архієпископ Антоній Храповицький, який посідав Волинську катедру у 1902–1914 роках і архімандрит Свято-Успенської Почаївської лаври Віталій Максименко. Ці два церковні мужи перетворили святий Почаївський монастир у неприступну цитадель московського імперіалізму на Волині. Ось, що про це пише відомий український історик Дмитро Дорошенко: “На початку XX століття Почаївський монастир під кермою спритних ченців, особливо настоятеля (ігумена) Віталія, зробився цитаделлю т.зв. чорносотенного руху, який виставляючи своїм гаслом боротьбу з польським та жидівським елементом і укріплення самодержавія, був по суті проявом расійського націоналізму і з особливим завзяттям виступав проти “мазепинства”, себто українства на сторінках видаваного монастирем “Почаївського листка”... Опорядження козацьких

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І. ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Луговий Олег (Одеса) Найм скандинавських воєнків у Київській Русі та Візантії в цифрах	3
Юсупович Адріан (Варшава, Польща) К вопросу о назначении игумена Стефана Владимирским епископом	7
Нагірний Віталій (Краків, Польща) “Да и Галич”: з історії відносин галицько-волинських князів із монголами у 1240-х рр.	9
Кузьма Тетяна (Рівне) Організація державного апарату: від Київської Русі до конституції Пилипа Орлика	12
Рибачок Ірина (Острог) Єврейська та татарська громади в містах Південно-Східної Волині в кінці XVI – першій половині XVII століття	17
Васильсва Ольга (Київ) До структури управлінського апарату гетьманського двору: дозорці та старости гетьманських маєтностей (1687–1734 рр.)	20
Конопка Наталія (Острог) Розв’язання малоросійським військовим губернатором Миколою Григоровичем Репніним проблем міського урядування	24
Мацко Наталія (Тернопіль) Взаємовідносини російських військовослужбовців із населенням Правобережної України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)	29
Кізлова Антоніна (Київ) Списки чудотворних ікон у системі святинь Києва кінця XVIII – початку XX ст.	33
Тимочко Ірина (Рівне) Кременецьке Свято-Миколаївське Богоявленське братство: ретроспектива	36
Косар Ірина (Івано-Франківськ) Діяльність Володимира Охримовича у студентському товаристві “Академічне братство”	39
Дацків Ігор (Тернопіль) Формування зовнішньополітичної концепції Українською Центральною Радою від автономії до незалежності	43
Хома Іван (Львів) Становище Окремого загону Січових Стрільців на час листопадового повстання у Львові	47
Долганов Петро (Рівне) Євреї в спектрі економічної політики ЗУНР	51
Заставецька Наталія (Тернопіль) Популяризація ідеї збереження пам’яток у Східній Галичині у 1920–1930-х р. (на прикладі діяльності Національного музею у Львові)	54
Гуменюк Оксана (Рівне) Масові репресії радянського режиму проти населення західноукраїнських земель (1939–1941 рр.)	57
Кратюк Ірина (Рівне) “Шуцманшафт”: місце й роль у контексті українсько-єврейських взаємин часів Другої світової війни	59
Дудка Наталія (Рівне) Військово-політична діяльність Дмитра Палієва в роки Другої світової війни	62
Шевченко Лілія (Київ) Рівень споживання сільського населення України в роки хрущовської “відлиги” як показник якості його життя	64
Кузьмич Микола (Луцьк) Розвиток промисловості Волинської області в 1950-х – середині 1960-х років	68
Мазуркевич Альона (Київ) Рівень розвитку дошкільних закладів освіти як показник якості життя сільського населення України в 60-х – 80-х рр. XX століття	72
Колядинський Василь (Луцьк) Луцький автомобільний завод в роки незалежності (1991–2008 рр.)	75

Мушкевич Олег (Луцьк)	
Проблеми формування національної ідентичності та культури політичної свідомості української нації	80
Киридон Алла (Київ)	
Діяльно-христова церква в Україні: проблемне поле досліджень	83

СЕКЦІЯ II. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Троян Сергій (Рівне)	
Колонізаційно-підприємницька діяльність німецького купецтва в Південній Америці у XVI ст.	87
Шеретюк Руслана (Рівне)	
Перехід уніатів Білорусі в римо-католицизм на початку XIX століття та реакція на нього уряду крізь призму російського імперського законодавства	91
Івчик Наталія (Рівне)	
Право і безправ'я єврейського населення Російської імперії XIX століття	96
Троян Павло (Рівне)	
Концептуальні підходи в Німеччині до проблем імперської політики в другій половині XIX ст.	98
Валух Людмила (Рівне)	
Берлінська конференція (1884–1885 рр.): політична боротьба в Англії навколо питання про її колоніальні здобутки та втрати	101
Даценко Ірина (Київ)	
Дисертація та інститут наукової атестації в університетах Російської імперії (другої половини XIX – початку XX століття)	104
Кукса Олександр (Мінськ, Республіка Білорусь)	
Государственно-политическое строительство в 1917–22 гг.: основные тенденции в современной историографии Беларуси и России	107
Бунечко Сергій (Рівне)	
Аграрна реформа в Польщі: тенденції та особливості (1920-ті роки)	110
Постоловський Руслан (Рівне)	
Генеза й еволюція чеських національно-демократичних ідей: історичний дискурс	114
Дзюбишина Наталія (Рівне)	
Реформаційний рух у педагогіці Чехословаччини в міжвоєнний період	119
Боровець Марія (Рівне)	
Мюнхенська конференція: випадковість чи закономірність історії	122
Сай Галина (Рівне)	
“Десятилітній план” нової сіоністської організації: амбівалентність оцінки в контексті польсько-єврейських відносин	124
Субот Олександр (Рівне)	
Політичні чистки у верхівці Комуністичної партії Чехословаччини 1949–1963 рр.: їх причини і характер	127
Купрій Тетяна (м. Бровари Київської обл.)	
Роль Людвіга Ерхарда у проведенні економічної реформи 1948 р.: досвід повоєнної Німеччини	133
Поспелов Андрій (Одеса)	
Тероризм в умовах біполярного світу (1960–початок 1990-х рр.): спроба концептуального аналізу	137
Троян Віктор (Рівне)	
Пан'європейський рух в умовах краху комуністичних режимів у Центрально-Східній Європі	141
Яцечко Світлана (Луцьк)	
Причини та перебіг грудневих подій в Польщі у 1970 р.	142
Крисенко Дмитро (Київ)	
США в іраксько-кувейтському протистоянні 1988–1990 рр.: миротворець чи провокатор?	145
Мисан-Мілясевич Володимир (Львів)	
Шанхайська організація співпраці як провідний учасник антитерористичної боротьби	148
Десятничук Ігор (Рівне)	
Розвиток громадянського суспільства як об'єкт історичного дослідження	150
Гайдукевич Анастасія (Рівне)	
Аналіз діяльності українських організацій в Чеській республіці (1993–2006 рр.)	154

СЕКЦІЯ ІІІ. ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

Синюк Сергій (Рівне) Сліди культурних зв'язків Волині та Малопольщі у волинській книжності доби Володимира Васильковича	159
Тимощук Ольга (Львів) Социніани на Волині	161
Шмид Олександр (Рівне) Трудова імміграція поляків у Волинську губернію (1861–1914 рр.)	165
Немець Віктор (Львів) Весільний етап заручин на Волині і Поліссі: порівняльний аналіз (середина ХІХ – початок ХХ ст.)	168
Борщевич Володимир (Рівне) Культурно-просвітницька, благодійна праця православного духовенства Волині у 20–30-х рр. ХХ ст.	171
Переходько Наталія (Рівне) Медичне обслуговування населення м. Рівного (1921–1939 рр.)	175
Візитів Юлія (Рівне) Волинський Гонтар (Теодосій Довгалюк) – життєвий шлях будівничого пластової домівки	177
Ковальчук Тетяна (Острог) Внесок Волинського краєзнавчого товариства і опіки над пам'ятками старовини у розвиток туризму на Волині у міжвоєнний період	180
Самсонюк Тетяна (Рівне) ОУН у Західній Волині осені 1939 – літа 1941 років: вектори державотворчої діяльності та покарання за неї	183
Ленартович Олег (Луцьк) Відновлення організаційної мережі ОУН на Волині у 1939–1941 рр.	187
Булига Ірина (Рівне) Конфліктогенний потенціал міжправославних відносин на Волині у 1941–1942 рр.	190
Доброчинська Валентина (Рівне) Розвиток освіти Рівненщини в умовах окупаційної влади (1941–1944)	193
Абрамчук Катерина (Рівне) Вербувальна політика Німеччини на Волині в період Другої світової війни: особливості та шляхи втілення	196
Ковальчук Іван (Київ) Діяльність УПА на території Житомирської області в 1943 р.	199
Іванченко Володимир (Київ) Обставини загибелі письменниці та учасниці підпілля ОУН (Б) на Рівненщині Людмили Фої	202
Польова Юлія (Київ) Йосип Демчик (“Луговий”) – провідник Дунаєвського та Вінницького надрайонів ОУН (б) на Поділлі (1946–1951)	205
Ільницький Василь (Дрогобич) Керівний склад Дрогобицького надрайонного проводу ОУН (весна 1945 р.–1952 р.)	207
Борейко Галина (Рівне) Роль “Просвіти” у піднесенні національно-культурної свідомості у 80–90-ті роки ХХ століття	212
Писцьо Віталіна (Рівне) “Голос Сарненщини” – легальний пресовий орган періоду окупації	215
Прокопчук Сергій (Рівне) Початок будівництва “Козацьких могил”	218
Гілевич Ігор (Львів) Польові етнографічні дослідження Полісся України науковцями львівського скансену: історія, географія, тематика, результати та подальші перспективи	221

СЕКЦІЯ ІV.

ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО, ІСТОРИОГРАФІЯ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ

Яцечко Тетяна (Луцьк) Історична топографія Кременця Х–XIV ст. за літописними архітектурно-археологічними джерелами.....	226
Красножон Андрій (Одеса) Проблема датування оборонного рову фортеці Білгород на Дністрі	229
Чекурков Василь (Рівне) Археологічні джерела литовсько-польської доби про м. Дубно за матеріалами досліджень 2005 р.	234
Войтюк Олексій (Рівне) Характеристика замку в селі Тайкури на Рівненщині	236
Ващук Дмитро (Київ) Документи великого князя Свидригайла (за матеріалами 22 Книги записів Литовської Метрики)	237
Блануца Андрій (Київ) Земельні надання Сигізмунда II Августа на Волині: джерела дослідження	241
Сажок Оксана (Луцьк) Історіографія бібліотечної та видавничої діяльності церковних православних братств Волинської губернії у другій половині XIX – на початку XX століть	243
Дутчак Олена (Івано-Франківськ) Проблеми інституалізації галицького краєзнавства в українській та польській історіографії	247
Двуреченська Олександра (Дніпропетровськ) Органи міського самоврядування Катеринослава: історіографія питання	251
Музичин Ірина (Івано-Франківськ) Сучасна російська історіографія про зовнішньополітичні плани Росії щодо західноукраїнських земель наприкінці XIX – на початку XX ст.	255
Рябчикова Фаїна (Луцьк) Джерела до вивчення діяльності етнографічного відділу Волинського науково-дослідного музею (1920–1931 рр.)	259
Сова Андрій (Львів) Символіка пластового куреня “Лісові чорти” у Львові	267
Надурак Наталія (Івано-Франківськ) Українська історіографія про зовнішньополітичну діяльність ОУН (1929–1941)	271
Марченко Наталія (Острог) Періодичні видання як історичне джерело	275
Мальована Марія (Івано-Франківськ) Соціально-економічний розвиток західноукраїнськьї земель в 1950-х – першій половині 1960-х рр. у світлі вітчизняної історіографії	278
Корнійчук Любов (Острог) Співпраця Аркадія Жуковського в журналі “Український історик”	282
Хеленюк Анастасія (Острог) Професор Любомир Винар як редактор журналу “Ethnic Forum”	287
Клинова Галина (Рівне) Проблеми давньої історії України у творчості Олександра Домбровського	290
Наконечна Ольга (Івано-Франківськ) Національно-культурне відродження етнічних меншин України у 1985–1991 рр.: вітчизняна історіографія	293
Матлай Любава (Київ) Дипломатія Іспанії в період консолідації (80–90-ті роки XX століття): історіографія проблеми	297
Грачевська Таміла (Дніпропетровськ) Проблеми українсько-турецьких відносин: історіографічна традиція та новітні підходи	302
Годованська Оксана (Львів) Релігійні практики українських трудових мігрантів четвертої хвилі	305
ДАНІ ПРО АВТОРІВ	307
ЗМІСТ	310

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **В.М. Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **В.Б. Самсонюк, Л.М. Федорук**

Обкладинка – **Г.В. Волохов**

Підписано до друку 27.11.2009 р.

Папір офсетний. Гарнітура “Times New Roman”.

Наклад 300 прим. Обліково-видавничих аркушів 37,9.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету,
вул. С.Бандери, 12, м. Рівне, Україна, 33028.